

BỘ GIÁO DỤC ĐÀO TẠO

VIỆN KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ VIỆT NAM

VIỆN SINH THÁI VÀ TÀI NGUYÊN SINH VẬT

~~~~~*~~~~~

CHÂU NGỌC ĐIỆP

Đề tài:

Nghiên cứu lựa chọn điều kiện thích hợp đến khả năng sinh enzyme ngoại bào manganese peroxidase (MnP), phân hủy thuốc nhuộm từ chủng nấm sợi *Aspergillus* sp. FBH11

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Hà Nội – 2010

VIỆN SINH THÁI VÀ TÀI NGUYÊN SINH VẬT

~~~~~*~~~~~

CHÂU NGỌC ĐIỆP

Đề tài:

Nghiên cứu lựa chọn điều kiện thích hợp đến khả năng sinh enzyme ngoại bào manganese peroxidase (MnP), phân hủy thuốc nhuộm từ chủng nấm sợi *Aspergillus* sp. FBH11

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Hà Nội – 2010

LỜI CẢM ƠN

*Trước hết tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới PGS.TS. **Đặng Thị Cẩm Hà** - Nguyên Trưởng phòng Công nghệ sinh học môi trường - Viện Công nghệ sinh học - Viện Khoa học và Công nghệ Việt Nam. Người đã hướng dẫn luận văn cho tôi, cô đã tận tình chỉ bảo, quan tâm, giúp đỡ và dìu dắt tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành công trình này, cung cấp nhiều kiến thức và kinh nghiệm trong nghiên cứu khoa học.*

Trong quá trình thực hiện luận văn, tôi đã nhận được sự giúp đỡ, tận tình chỉ bảo, ủng hộ của các cán bộ, anh, chị, em tại Phòng Công nghệ Sinh học môi trường như: HVCH. Nguyễn Nguyễn Quang, TS. Nguyễn Bá Hữu, , HVCH. Đàm Thúy Hằng, KS Nguyễn Quang Huy, ThS. Đào Ngọc Ánh. Tôi cũng nhận được làm việc và thực hiện một phần của luận văn tại Phòng Thí nghiệm Trọng điểm Quốc gia về công nghệ gen, Viện Công nghệ Sinh học.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới các thầy, cô giáo giảng dạy thuộc Viện Sinh thái và Tài nguyên Sinh vật đã tạo điều kiện và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Cuối cùng tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới những người thân trong gia đình và bạn bè đã ủng hộ, động viên giúp đỡ tôi cả về tinh thần và vật chất để tôi có thể hoàn thành luận văn này.

Một lần nữa tôi xin chân thành cảm ơn.!

Hà Nội, tháng 11 năm 2010

Châu Ngọc Diệp

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan:

Đây là công trình nghiên cứu của tôi và một số kết quả cùng cộng tác với các cộng sự khác;

Các kết quả và số liệu trình bày trong luận văn là trung thực, chưa được công bố bởi bất kì tác giả nào.

Hà Nội, ngày 20 tháng 11 năm 2010

Học viên

Châu Ngọc Diệp

BẢNG CHỮ CÁI VIẾT TẮT

1,2,3,4,6,7,8,9-OCDD	1,2,3,4,6,7,8,9-octachlorodibenzo- <i>p</i> -dioxin
2,3,7,8-TCDD	2,3,7,8-tetrachlorodibenzo- <i>p</i> -dioxin
2,4,5-T	2,4,5-trichlorophenoxyacetic acid
2,4-D	2,4-dichlorophenoxyacetic acid
2,7-DCDD	2,7-dichlorodibenzo- <i>p</i> -dioxin
ABTS	axít 2,2'-azino-bis 3-ethylbenzothiazoline-6-sulfonic
BTEX	Nhóm chất vòng thơm gồm benzene, toluene, ethylbenzene và xylene
BOD	Nhu cầu oxy hóa sinh học (Biochemical Oxygen Demand)
CB	Biphenyl chứa clo
CDD	Dibenzo- <i>p</i> -dioxin chứa clo
CDF	Dibenzofuran chứa clo
CFU	Đơn vị tạo thành khuẩn lạc (Colony-Forming Unit)
COD	Nhu cầu oxy hóa học (Chemical Oxygen Demand)
DDT	1,1,1-trichloro-2,2-bis (<i>p</i> -chlorophenyl) ethane
PAHs	Hydrocacbon thơm đa nhân
PCBs	Polychlorobiphenyls
PCDDs	Polychlorinated dibenzo- <i>p</i> -dioxin
PCDFs	Polychlorinated dibenzofuran
POPs	Hợp chất hữu cơ khó phân hủy (Persistent Organic Pollutants)
TS	Tổng các chất rắn (Total Solid)
TEF	Hệ số độc tương đương (Toxic Equivalency Factor)
TEQ	Lượng độc tố tương đương (Toxic Equivalent)
TCP	Trichlorophenol
DCP	Dichlorophenol
LiP	Lignin peroxidase
MnP	Manganese peroxidase
Lac	Laccase
HPLC	Sắc ký lỏng hiệu năng cao (High-Performance Liquid Chromatography)
RBBR	Remazol brilliant blue R
NY1	Acid Red 299
NY3	Acid Blue 62
NY5	Acid Blue 281
NY7	Acid Red 266
NY8	Acid Orange 116

DANH MỤC CÁC BẢNG

		Trang
Bảng 1.2	Phân hủy các chất ô nhiễm bởi nấm và các enzyme của chúng	25
Bảng 2.1	Các loại màu được sử dụng trong nghiên cứu	30
Bảng 2.2	Môi trường phân lập các chủng nấm sợi	31
Bảng 2.3	Môi trường sàng lọc chủng nấm sợi có khả năng sinh enzyme ngoại bào MnP	32
Bảng 3.1	Hình thái khuẩn lạc của các chủng nấm đã được phân lập	44
Bảng 3.2	Hoạt tính MnP, LiP và laccase của 4 chủng nấm được tuyển chọn	47
Bảng 3.3	Hoạt tính MnP của chủng FBH11 trong lên men rắn	68
Bảng 3.4	Hoạt tính enzyme MnP thô còn lại trong quá trình loại màu sau 4 ngày	76
Bảng 3.5	Độ bền pH của MnP từ chủng FBH11	78

DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ, ĐỒ THỊ

		Trang
Hình 1.1	Công thức cấu tạo 2,4,5-T	4
Hình 1.2	Cấu trúc hóa học của PCDDs	5
Hình 1.3	Công thức cấu tạo 2,3,7,8-TCDD	6
Hình 1.4	Đặc điểm và cấu trúc hoá học một số thuốc nhuộm	11
Hình 1.5	Con đường phân hủy 2,7-DCDD nhờ nấm mục trắng <i>P. chrysosporium</i>	16
Hình 1.6	Cấu trúc không gian của enzyme MnP từ chủng nấm <i>P. chrysosporium</i>	23
Hình 3.1	Khả năng sinh enzyme ngoại bào của 4 chủng chọn lọc	46
Hình 3.2	Ảnh hưởng của các môi trường nuôi cấy khác nhau lên khả năng sinh enzyme MnP của chủng FBH11	49
Hình 3.3	Mối quan hệ giữa sự phát triển và sinh MnP của chủng FBH11 trên môi trường cao malt sau 8 ngày	50
Hình 3.4	Ảnh hưởng của pH môi trường lên sinh trưởng và phát triển của chủng FBH11	52
Hình 3.5	Ảnh hưởng của pH môi trường nuôi cấy lên sự phát triển và sinh enzyme MnP của chủng FBH11	53
Hình 3.6	Ảnh hưởng của nhiệt độ lên sự phát triển của chủng nấm FBH11	54
Hình 3.7	Ảnh hưởng của nhiệt độ lên khả năng sinh enzyme MnP của chủng FBH11	54
Hình 3.8	Ảnh hưởng của các chất ô nhiễm khác nhau lên sinh trưởng của chủng FBH11	55
Hình 3.9	Ảnh hưởng của các chất ô nhiễm khác đến khả năng sinh MnP của chủng FBH11	56
Hình 3.10	Ảnh hưởng của nồng độ dịch chiết malt lên sự phát triển của chủng nấm FBH11 chủng FBH11	57
Hình 3.11	Ảnh hưởng của nồng độ dịch chiết malt lên khả năng sinh enzyme MnP của chủng FBH11	58

Hình 3.12	Ảnh hưởng của các nguồn nitơ khác nhau lên sự phát triển của chủng nấm FBH11	59
Hình 3.13	Ảnh hưởng của một số nguồn nitơ lên khả năng sinh MnP của chủng FBH11	59
Hình 3.14	Ảnh hưởng của nồng độ NH_4Cl lên khả năng sinh enzyme MnP của chủng FBH11	60
Hình 3.15	Ảnh hưởng của nồng độ 2,4-D lên phát triển của chủng FBH11	62
Hình 3.16	Ảnh hưởng của nồng độ 2,4-D đến khả năng sinh enzyme MnP của chủng FBH11	63
Hình 3.17	Ảnh hưởng của các chất cảm ứng lên khả năng sinh MnP của chủng FBH11	64
Hình 3.18	Ảnh hưởng của nồng độ các chất cảm ứng được chọn lọc lên khả năng sinh MnP của chủng FBH11	65
Hình 3.19	Sự phát triển của chủng FBH11 trên các nguồn chất độn	67
Hình 3.20	Sơ đồ thiết bị lên men bioreactor dung tích 15 lít	69
Hình 3.21	Hoạt tính enzyme MnP của chủng FBH11 trong quá trình lên men lỏng trong bioreactor	70
Hình 3.22	Khả năng loại màu các loại thuốc nhuộm của chủng FBH11 sau 6 ngày	71
Hình 3.23	Khả năng loại màu thuốc nhuộm của chủng FBH11 sau 6 ngày nuôi	73
Hình 3.24	Hoạt tính MnP của chủng FBH11 trên môi trường nuôi cấy chứa các màu khác nhau theo thời gian	74
Hình 3.25	Khả năng phân hủy màu thuốc nhuộm của MnP thô từ chủng FBH11	75
Hình 3.26	pH tối ưu của MnP từ chủng FBH11	77
Hình 3.27	Ảnh hưởng của pH đệm lên hoạt tính của MnP từ chủng FBH11	77
Hình 3.29	Ảnh hưởng của nhiệt độ ủ lên hoạt tính của enzyme MnP	79
Hình 3.30	Ảnh hưởng của nhiệt độ ủ lên độ bền của MnP	80

MỤC LỤC

Lời cảm ơn	i
Lời cam đoan	ii
Danh mục các chữ cái viết tắt	iii
Danh mục các bảng biểu	iv
Danh mục các hình vẽ, đồ thị	v
Lời mở đầu	1
PHẦN I TỔNG QUAN TÀI LIỆU	4
I Đặc điểm cấu trúc và tính chất hoá học của chất diệt cỏ/dioxin và thuốc nhuộm	4
I.1 Chất diệt cỏ/dioxin và thuốc nhuộm	4
I.1.1 Chất diệt cỏ 2,4,5-T	4
I.1.2 Chất diệt cỏ 2,4-D	4
I.1.3 Các hợp chất dioxin chứa clo (PCDDs)	5
I.1.4 Thuốc nhuộm và vi sinh vật phân hủy thuốc nhuộm	6
I.1.5 Tổng quan về các phương pháp xử lý nước thải dột nhuộm đang được áp dụng tại Việt Nam	12
I.2 Tình trạng ô nhiễm chất diệt cỏ/dioxin ở Việt Nam	14
I.3 Tác hại của chất diệt cỏ/ dioxin đối với môi trường và con người	14
I.4 Sự phân hủy chất diệt cỏ/dioxin	15
I.4.1 Sự phân hủy chất diệt cỏ/dioxin trong môi trường	15
I.4.2 Phân hủy chất diệt cỏ/dioxin và quá trình đồng trao đổi chất ở nấm	15
I.5 Các phương pháp tẩy độc	18
I.5.1 Phương pháp tẩy độc bằng nhiệt	18
I.5.2 Phương pháp quang hóa, hóa học	18
I.5.3 Phương pháp khử độc bằng công nghệ phân hủy sinh học	19
II Mangan Peroxidase	21
1. Khái niệm	21
2. Cấu trúc của MnP	22

3. Tính chất hóa sinh của MnP	23
4. Cơ chế hoạt động của MnP	24
5. Ứng dụng của MnP trong phân hủy sinh học	24
6. Phân bố của MnP và một số vi sinh vật sinh MnP	26
6.1 MnP sinh ra từ nấm đảm	26
6.2 MnP sinh ra từ nấm sợi	27
6.3 MnP sinh ra từ xạ khuẩn	28
6.4 MnP sinh ra từ vi khuẩn	28
PHẦN II VẬT LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	30
I Vật liệu	30
I.1 Nguyên liệu	30
I.2 Hoá chất	30
I.3 Thiết bị và máy móc thí nghiệm	31
II Phương pháp nghiên cứu	31
II.1 Môi trường nuôi cấy và nồng độ các chất ô nhiễm được sử dụng	31
II.1.1 Các môi trường nuôi cấy	31
II.1.2 Nồng độ các chất ô nhiễm sử dụng trong nghiên cứu	33
II.2 Các phương pháp nghiên cứu	33
II.2.1 Phân lập nấm sợi trong đất nhiễm chất diệt cỏ/dioxin ở sân bay Biên Hoà	33
II.2.1.1 Phân lập bằng phương pháp pha loãng	33
II.2.1.2 Phân lập bằng phương pháp làm giàu	34
II.2.2 Nghiên cứu một số đặc điểm sinh học của các chủng nấm	34
II.2.3 Sàng lọc và khảo sát nấm có khả năng sinh tổng hợp enzyme ngoại bào LiP, MnP và Lac	35
II.2.4 Phương pháp xác định hoạt tính MnP, LiP và laccase của vi sinh vật	35
II.2.4.1 Xác định hoạt tính manganese peroxidase	35
II.2.4.2 Xác định hoạt tính enzyme lignin peroxidase	36
II.2.4.3 Xác định hoạt tính laccase	37